

Skolens historie - oversigt

Artiklen er skrevet af Ann Nørgaard og Birte Hjorth for Dragør Lokalarkiv i 1983.

Skolemestre

Christian den 4. havde i sine kirkelige lovarbejder udtalt ønske om, at der i de store landsbyer skulle påbydes de mest velstillede bønder at holde en skolemester til sognets børn.

Det var imidlertid kun de færreste steder, at kongens ønske blev fulgt. Om det var på baggrund heraf, at Store Magleby og Dragør ansatte skolemestre, vides ikke med bestemthed.

Store Magleby sogns kirkebog omtaler i 1643 *Bernhard Hackelmann* som skolelærer, men angiver ikke hvor han er lærer. Præsten har givet ham tilnavnet "aedituus", hvilket er latin og bedst kan oversættes ved "tempelvogter".

Det er derfor sandsynligt, at Bernhardt har gået præsten til hånde og, at han dermed muligvis har været lærer i Store Magleby.

I 1653 ved vi derimod, at degnen og dermed skolelæreren i Store Magleby hedder *Henrich Henrichsen*.

For Dragørs vedkommende er vi først på fast grund i 1681, hvor *Jürgen Erichsen Svigtenberg* er »skolemester på Dragöe«.

Undervisningen i Dragør har udelukkende været på dansk, medens den i Store Magleby indtil 1811 har været først på hollandsk eller noget, der skulle minde derom.

Dragørs første skole

I Dragør Byforstanderskabs arkivalier har vi første gang underretning om en egentlig skolebygning i 1729. Det lyder således:

"Imellem pinse og St. Mikkelsdag blev skolen af ny opbygget i Dragør. Og Kostede samme tid med skolemesterens løn og ildebrand (= brændsel) samme år i penge 248 sletdaler 1 mark og 10 skilling".

I 1741 kom en ny skole til, idet der blev bygget »en ny skole ovenfor Dragør og kostede samme skole udi alt 828 sletdaler 2 mark og 13 skilling.

Året før havde Dragør fået en ny skolemester ved navn *Rasmus Bruun*. Han må have været et stridbart gemyt, for de to præster prøvede ihærdigt, men forgæves, at få ham fjernet.

Amtmanden har tilsyneladende heller ikke været helt tilfreds med Rasmus Bruun, idet han i en skrivelse til biskoppen beklager sig over, at Bruun ikke kan undervise børnene i regnekunsten.

Forholdene kan imidlertid ikke have været så dårlige, når samme amtmand kort tid efter kan indberette om Dragør skole:

"Tæt uden for byen ligger et smukt skolehus, som disse indvånere have ladet bygge til deres børns fornødenhed, og hvorudi de også lægge grund til information udi navigationen...". Man har formodentlig benyttet en forhenværende skipper til navigationsundervisningen.

Den gamle skolebygning blev solgt på auktion 21. februar 1743 til Jacob Hansen for 171 sletdaler og 8 skilling. Den nye skolebygning var den bekendte "gule" skole, der først blev revet ned i 1953 til fordel for en mere tidssvarende skole. Der har altså været holdt skole på Vestgrønningen i ca. 250 år.

Omkring begyndelsen af 1800-tallet var der planer om at slå Dragør og Store Magleby skolevæsen sammen til ét, men Dragør Byforstanderskab betakkede sig. Man ønskede ikke noget fællesskab med Store Magleby, hvad skolevæsenet angik. Skolen skulle, som hidtil, bestyres af byen selv.

En plan for Dragørs skolevæsen

1810 forlangte Dragør Byforstanderskab, at der snarest muligt skulle approberes en skoleplan for Dragør, idet man ikke længere kunne tolerere "at byens ungdom henlever deres tid i vankundighed".

Den første skoleplan for Dragørs skolevæsen blev underskrevet af Københavns amts skoledirektion 10.09 1811 og omsat i praksis i 1812.

På dette tidspunkt var Dragør skolevæsen inddelt i et søndre og et nordre skoledistrikt med ca. 300 undervisningspligtige børn.

I henhold til dette høje elevantal burde Dragør have tre faste lærere, men grundet byens uformuenhed til at lønne samme, blev den godkendte plan således, at der skulle være to faste lærere samt en forberedelsesskole med en lærer eller lærerinde, som ikke nødvendigvis behøvede at være seminarieuddannet eller student, men kunne være en "duelig og sædelig mand eller kone".

I en anmærkning hertil erklærede skoledirektionen, at det var umuligt for de to lærere "tilbørligen at undervise det store antal børn".

Forberedelsesskolen så imidlertid først dagens lys i 1860. De to lærere måtte altså løse den opgave, som direktionen selv betegnede som umulig.

Drenge og piger hver for sig

De to lærere, der ansattes i Dragør i 1810 var begge seminarieuddannede. Samtidig blev den "gule" skole delt i to skolelokaler, herefter kaldet den nordre og den søndre skole.

I 1834 blev de undervisningspligtige børn i Dragør fordelt således, at yngste klasse søgte nordre skole og ældste klasse den søndre skole. 1841 ændredes dette derhen, at nordre skole blev byens drengeskole, og søndre skole byens pigeskole.

Da skolen i Blegersstræde stod færdig i 1860, flyttede man pigerne hened, og navnet søndre skole flyttede med.

I en indberetning fra 1859 oplyses det, at læreren ved drengeskolen hedder *A. P. Petersen*. Han var 45 år og dimitteret fra Jonstrup Seminarium i 1834 med første karakter.

Der er på dette tidspunkt 100 drenge i skolen. Læreren bestod foruden af naturalier af forskellig art tillige af diverse offer og accidenser i klingende mønt samt en mandspart af pågrundstående skibe.

Hertil kom en fribolig bestående af en god tre-værelses lejlighed med sovekammer samt en have på to skæpper land.

Læreren ved pigeskolen hed *P. J. Giese*. Han var 55 år og dimitteret fra Jonstrup med 2. karakter i 1827. Han underviste ligeledes 100 børn. Hans løn og boligforhold var som for drengeskolen.

Behov for mere plads

I 1880'erne var antallet af undervisningspligtige børn yderligere steget.

I første omgang søgte Byforstanderskabet at afhjælpe mangelen på skolelokaler og lærere ved at anbringe børnene i små privatskoler rundt om i byen - formodentlig i håb om, at børnetallet ville dale med tiden.

Da dette håb glippede, måtte man ty til at oprette en forskole i 1886. Denne havde efter sigende til huse i den nordre lejlighed i bygningen "Høierup" på hjørnet af Kirkevej.

Forskolelærerinden *Charlotte Krag* var ueksamineret lærerinde, men da hun havde drevet en lille privat pigeskole i Dragør, skønnede man, at hendes pædagogiske evner var tilstrækkelige.

En privat realskole

I den sidste halvdel af 1800-tallet var der en del af de mere velstillede borgere, der ønskede at gøre noget mere ud af deres børns undervisning.

Nogle af Skipperforeningens medlemmer fik den udmærkede ide, at oprette en privat realskole, hvorfra eleverne skulle have mulighed for at tage præliminæreksamen. Dette udmærkede projekt blev imidlertid kun ved snakken.

Derimod realiserede en "dristig spekulant" en privat realskole for drenge. Skønt denne spekulant efter sigende manglede de allernødvendigste kundskaber, blev hans skole søgt af flere børn.

Da forældrene efter et par års forløb fik øjnene op for, at deres poter intet lærte, og læreren tillige af andre grunde blev "umulig" i byen, solgte han skolen til en forhenværende løjtnant, som vistnok havde viljen, men manglede evnerne til at bibringe børnene en nogenlunde antagelig uddannelse, hvorfor hans skole snart døde af mangel på næring.

Realskoletanken fik nu lov til at hvile i nogle år, indtil enkelte mænd med lods *Carl Petersen* i spidsen begyndte at arbejde på en ny plan, gående ud på at oprette en skole, der skulle stå i forbindelse med byens drengeskole. Denne realskole for drenge begyndte sin virksomhed i 1886. At pigerne kunne have behov for en boglig uddannelse tænkte man ikke på.

Drengene, som søgte realskolen, vedblev at søge drengeskolen den halve dag, medens de den anden halve dag fik undervisning i realskolen.

Skolen havde imidlertid ingen eksamensret, men kunne være en hjælp på vejen til en bedre uddannelse.

Realskolen blev støttet af Byforstanderskabet med 280 kr. årligt til bolig og brændsel, mod at det fik lov til at besætte fire fripladser for "fattige, begavede drenge".

Denne private realskole ophævedes først 1919, da Dragør fik en ny skoleordning.

Ny skolebygning på Vestgrønningen

Trods det, at Dragør skolevæsen i tidens løb var blevet udvidet med en forberedelsesskole, en forskole og en

privat realskole som supplement til den kommunale skole, truede skolevæsenet med at sprænge alle rammer.

Byforstanderskabet besluttede da at opføre endnu en skole, den "røde" skole, som stod færdig i 1891.

Dragør skoles undervisningsplan var udformet som for en almindelig landsbyskole. Dertil kom, at lærerne på eget initiativ gav børnene undervisning i fritiden, f.eks. tysk, sløjd, botanik m.m. Privatundervisningen prioriteredes ligeledes højt.

Den private realskole gav de børn, der søgte den, et godt supplement til kommuneskolens undervisning. Hertil kom adskillige private syskoler for piger, naturligvis, ligesom drengene kunne få ekstra regnetimer nede hos lods *Jens Greisen*.

Købstadslignende forhold i Dragør

Ønsket om at kunne give alle børn en udvidet undervisning medførte ønsket om en ny skoleordning. Denne kom i september 1919. Ved samme lejlighed fik Dragør skole status som købstadsskole.

Den ny ordning indførte fælles og ens undervisning for drenge og piger. Uanset forældrenes kår fik børnene nu lige adgang til at modtage en fyldig undervisning til det 14 år.

Ordningen medførte behov for flere undervisningslokaler, hvorfor den »grå« skole blev bygget og indviet i 1920.

Omkring 1930 blev der oprettet et præliminærkursus i Dragør. Den afsluttende eksamen blev afholdt på Københavns universitet indtil 1939, hvor skolen fik eksamensret.

Årene gik og dermed ændredes kravene til skolernes indretning. I 1953 rev man den gamle, udtjente "gule" skole ned, og en ny og bedre i pagt med tidens krav blev bygget i dens sted.

Store Magleby's skoler

Om degnens undervisning i midten af 1600-tallet ved vi naturligvis ikke meget.

Formodentlig har den først og fremmest bestået af udenadslære af Luthers lille katekismus. Desuden er børnene uden tvivl blevet undervist i regning, læsning og skrivning, idet det var færdigheder, der var behov for at kunne.

Hollænderne havde som bekendt deres eget rets- og justitsvæsen. Til brug for undervisningen forfattede pastor *Harder* en "Catechismus-Schole" samt en lille katekismus på en mellemting mellem plattysk og hollandsk. Disse to bøger blev senere udgivet af sønnen *Thomas Harder*, der fulgte sin fader i embedet.

I skolen var der imidlertid også danske børn, der skulle have undervisning i den kristne lære. De havde ikke meget udbytte af at deltage i den hollandske version. For dem udgav *Thomas Harder* i 1680 en katekismus med følgende titel "Enfoldigste Catechismi-spørgsmål for de fremmede, danske unge folk og tyende, som ringe hjælp til deres børnelærdoms undervisning haver, den fattige ungdom i hollænder-menigheden til tjeneste".

Selvom skolen på grund af de specielle stedlige forhold uden tvivl har ligget over den generelle standard for almueskoler, har den åbenbart ikke været god nok for pastor *Harders* børn, idet disse først fik privat undervisning i København på Vor Frue Latinskole.

I 1738 giver degnen og skoleholderen *Poul Friis* en nærmere redegørelse vedr. sine personlige forhold. Han skriver, at han er 61 år og har betjent embedet i 33 år. Han har ingen embedsbolig, men bor i skolen, hvor "jeg haver en stue på tre fag og en liden stue på to fag, som dog også bruges til ungdommens undervisning. Denne ligger på kirkens grund, og der er ingen jord til, ej heller nogen slags tiende...".

Specielt sprog i skolen

Pastor *Harders* katekismus udkom med jævne

mellemrum helt op til 1754. Biskoppen og provsten, der kom på de reglementerede visitatser i skolen for at kontrollere, at alt gik, som det burde, var imidlertid ikke særlig begejstrede for de sprogforhold, der herskede i skolen. De diskuterede indbyrdes "det selvgjorte hollandsk-plattyske sprogs afskaffelse".

Hertil kom, at størstedelen af den hollandske ungdom ikke forstod, hvad de lærte udenad på deres eget sprog og derfor måtte have det oversat til dansk.

Undertiden er der langt fra tanke til handling, først i 1811 blev det hollandsk-plattyske sprog afskaffet som kirke- og skolesprog. Dertil kommer, at man sandsynligvis ville have svært ved at finde en skolelærer, der kunne tænkes at mestre dette specielle sprog.

Brand i degneboligen

25. marts 1809 skete en katastrofe. Kl. 11 gik der pludselig ild i degnens hus, formentlig forårsaget af en skorstensbrand.

Da degnehuset nedbrændte i 1718, begrænsedes ilden hertil. Så heldig var man ikke denne gang. En kraftig østenstorm førte ilden fra gård til gård, og i løbet af kort tid var halvdelen af byen lagt i aske og 12 mennesker indebrændt.

Degnen *Thomas Lorentzen* mistede ved denne lejlighed alle sine ejendele og tillige lysten til at undervise.

Han var på dette tidspunkt 60 år, men magtede ikke at starte forfra med en ny skole, selv om denne stod færdig i 1810 på brandtomten af degneboligen fra 1809. Han indgav sin afskedsansøgning i 1811.

Denne blev bevilliget og hermed nedlagde man degneembedet, idet man samtidig reorganiserede det samlede skolevæsen i Dragør og Store Magleby.

Læreren i håndgemæng

I Store Magleby blev der nu oprettet en stilling som

enelærer, der tillige skulle fungere som kirkesanger. Den ny lærer, som flyttede ind i degneboligen, kom fra Søndre skole i Dragør og hed Niels Christoffersen. Han var i besiddelse af et temperament, det ikke altid var rart at stifte bekendtskab med.

Således kom han en søndag i 1813 efter gudstjenesten i håndgemæng med lærer *Gotschalck* i Dragør, hvem han overfaldt og tildelte "mange næveslag i hovedet". Dette blev naturligvis påtalt højere sted, men skoledirektionen nøjedes med at "bevidne Christophersen sit allerhøjeste mishag".

I den føromtalte indberetning fra 1859 forlyder det om Store Magleby skole: "Læreren Christian Meilgaard er 52 år og dimitteret fra Lyngby 1825 med udmærkelse. Der er 90 børn i skolen. Læreren har fribolig, men den er gammel og uhyggelig. Der hører en jordlod på 9 à 10 tdr. land til embedet, men jorden er dårlig og ligger temmelig langt borte, og er udlejet".

Nye skoler i Store Magleby

Op gennem 1800-tallet øgedes børnetallet kraftigt, hvorfor det blev nødvendigt at bygge en ny skole og desuden oprette et andenlæreembede.

I 1875 opførtes en ny skolebygning på Hovedgaden i Store Magleby, ikke langt fra degneboligen. Andenlæreren, *A. E. Poulsen*, blev ligesom Niels Christoffersen rekrutteret fra Dragør Skole.

Det har sandsynligvis været udsigten til embedet som førstelærer og kirkesanger, der har tiltrukket lærerne fra Dragør, idet den, der bestred dette eller rettere disse embeder, fik mere i lønningsposen, end en almindelig lærer.

Beboerne på fælleden, eller som det kaldes, Store Magleby overdrev, anmodede i et andragende 1882 Store Magleby sogneråd om "at lette adgangen for deres børns skoleundervisning enten ved ansættelse af en lærerinde eller noget lignende". Dette kunne sognerådet imidlertid ikke bevillige, idet det angav den lange vejstrækning som årsag hertil.

Beboerne tog dog ikke et nej for et nej. De søgte gentagne gange både sognerådet, skolekommissionen og skoledirektionen om skolelokaler og fornødne lærerkræfter.

Bureaukratiets vej er som bekendt lang. Efter talrige korrespondancer får beboerne omsider deres skole, ikke i kraft af deres anstrengelser, men grundet den ny skolelov af 1899.

Denne nye skolebygning kaldes populært *Søndre Skole*. Den bestod af beboelse for læreren og skolestue på tilsammen 15 fag. Som lærer herude på overdrevet ansattes 1901 *Peter Knudsen*. Han fik imidlertid hurtigt ansættelse i København, hvorfor embedet overgik til seminaristen *Frederik Christoffer Nielsen* i 1902.

Lærerinder

I den mellemliggende tid havde beboerne på fælleden ikke ligget på den lade side med hensyn til deres børns uddannelse. De havde i 1887 oprettet en privatskole ledet af frk. *Anna Jensen*. Skolen havde lokaler hos gårdejer Jan Jacobsen. For retfærdighedens skyld bør det nævnes, at sognerådet støttede skolen med et årligt beløb.

22.09.1915 holdt skolekommissionen et møde og henstillede heri, at sognerådet oprettede et embede som forskolelærerinde ved Store Magleby skole.

Skolekommissionen havde tidligere overvejet dette, men havde opgivet det, da det formodedes at ville medføre "økonomiske risici" for den mangeårige private håndgerningslærerinde i byen, frk. *Teudt*. I 1915 havde frk. *Teudt* imidlertid forladt byen, hvorfor dette hensyn faldt bort.

Formålet med en forskolelærerinde var tvedelt. Dels kunne man herefter gøre Store Magleby skole to-klaset, dels kunne man give alle »pigebørnene systematisk undervisning i håndarbejde«. Man antog, at skolestuen og lærerindelejligheden kunne indrettes i Bytjenerhuset, som ville være velegnet til formålet.

I 1916 kaldtes da frk. *Marie Foss* til forskolelærerinde ved Store Magleby Forskole.

Centralskole

Med tiden stilledes der nye krav om skolernes indretning.

I det lange løb var det også utilfredsstillende at have skolen i Store Magleby fordelt i 3 på hinanden helt uafhængige bygninger, om end de lå tæt på hinanden. Hertil kom den fjerde skole, Søndre skole ude på overdrevet.

Sognerådet besluttede da at samle byens skoler under en hat, og tilmed bygge så rummeligt, at fremtidige lokalebehov ville være dækket.

I 1927 stod Store Magleby skole færdig klar til indflytning.

Skolekomplekset indeholdt bl.a. fire klasselokaler, af hvilke man indtil 1935 kun gjorde brug af de tre. Dertil kom gymnastiksal og sløjdløkkale, hvilket i 1927 var usædvanligt for en almueskole på landet.

I 1935 blev kommunens skolevæsen yderligere centraliseret, idet Søndre skole blev indlemmet i 1927-skolebygningen.

Børnene fra fælleden og deres lærer hr. *Beier*, transporteredes herefter i bus til og fra skole. I de næste 20 år undervistes der i de seks klasser, skolen nu omfattede. Undervisningen varetoges af 4 lærere, af hvilke *Vilhelm Lund* var skoleleder.

Købstadsforhold i Store Magleby

Indtil 1958 var Store Magleby skole ordnet som enhver anden landsbyskole, men fra 1958 fik den rettigheder som en købstadsskole.

Samme år havde man udbygget skolen på de bagved tilstødende jorder. Nøkket havde man bygget rummeligt i 1927, men det er som bekendt svært at spå om fremtiden, ikke mindst i skoleanliggender.

I disse år indledte Dragør og Store Magleby skolevæsen deres samarbejde med henblik på uddannelsesmuligheder. Indtil 1962, hvor Store Magleby skole selv fik eksamensret, sendte man de elever, man skønnede egnede og som ønskede det, til Dragør eller Tårnby, hvor de kunne tage mellemskole- og/eller præliminær eksamen.